

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง ทักษะของผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนร่วมในการประชุมต่อการนำการประชุมกลุ่มเยาวชนเชิงสมานฉันท์มาทดลองใช้ในศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา รูปแบบ วิธีการ และขั้นตอนของการนำการประชุมกลุ่มเยาวชนเชิงสมานฉันท์มาทดลองใช้ในศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง เพื่อศึกษาทักษะของผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนร่วมในการประชุมต่อการนำการประชุมกลุ่มเยาวชนเชิงสมานฉันท์มาทดลองใช้ในศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง และเพื่อแสวงหาแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการประชุมกลุ่มเยาวชนเชิงสมานฉันท์และกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นความยุติธรรมแนวใหม่ที่มีแนวทางและกระบวนการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด ผู้เสียหาย ชุมชน ในแนวสันติวิธี โดยผู้กระทำผิดจะได้สำนึกถึงผลของการกระทำผิดที่ตนเองได้กระทำและแสดงความรับผิดชอบ ชดใช้ และบรรเทาผลร้ายที่ตนเองได้กระทำ ให้ผู้เสียหายและชุมชนได้รับความพึงพอใจ

ลักษณะประเภคตที่นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับความผิดที่เด่นชัดคือ ความผิดที่เด็กเป็นผู้กระทำ ความผิดจากความรุนแรงในครอบครัว กรณีสามีทำร้ายร่างกายภรรยา ความผิดที่กระทำโดยประมาท ความผิดลหุโทษ เพื่อหลีกเลี่ยงการจำคุกกระยะสั้น เพราะในปัจจุบันคดีมีเป็นจำนวนมากทำให้เกิดปัญหาคนล้นคุก เด็กและเยาวชนล้นสถานพินิจ เพราะเจ้าหน้าที่และสถานที่ไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้กระทำผิด กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกหนึ่งที่ได้นำเข้ามาใช้ในประเทศไทยเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและเป็นการเสริม แต่ไม่ใช่เป็นการทดแทน กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก

แต่ที่การศึกษาครั้งนี้จะกล่าวถึง การประชุมกลุ่มเยาวชนเชิงสมานฉันท์ซึ่งในปัจจุบันศาลเยาวชนและครอบครัวกลางได้ทดลองนำมาใช้ อันเป็นการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดให้เป็นคนดีกลับคืนสู่สังคมดังเดิม เพื่อลดการตีตราที่จะเป็นตราบาปให้กับเด็กและเยาวชน ซึ่งสอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณีของไทยที่เน้นการให้อภัยต่อกัน วัตถุประสงค์ของการประชุมกลุ่มเยาวชนเชิงสมานฉันท์เพื่อให้ประโยชน์และค่าเสียหายต่อผู้เสียหายได้รับความพึงพอใจมากที่สุด

ส่วนตัวผู้กระทำผิดได้มีการสำนึกกับการกระทำของตนเองและกระตุ้นให้มีความรับผิดชอบ และชดใช้ในการกระทำผิดของตน และต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้เพื่อหาวิธีที่เหมาะสมให้เด็กและเยาวชนกลับคืนสู่สังคม

การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน อาจนำรูปแบบการประชุมกลุ่มเยาวชนเชิงสมานฉันท์ มาใช้แทนการส่งเด็กและเยาวชนไปฝึกอบรมยังสถานพินิจฯ เพราะการส่งเด็กและเยาวชนไปฝึกอบรมยังสถานพินิจฯ เป็นตัดโอกาสเด็กและเยาวชน เพราะเด็กและเยาวชนยังต้องเรียนหนังสือ และการเข้าไปอยู่ในสถานพินิจฯ อาจดูแลและบำบัดแก้ไขไม่ได้ประสิทธิภาพเท่าที่ควร เพราะปริมาณเด็กและเยาวชนมากเกินความสามารถในการดูแลของเจ้าหน้าที่ และตัวเด็กเองอาจเลียนแบบพฤติกรรมที่เลวร้ายยิ่งขึ้น การให้ครอบครัวและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมแก้ไขพฤติกรรมเด็กและเยาวชนน่าจะได้ผลดีมากกว่า เห็นได้ว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาคดีเด็กและเยาวชนกระทำผิดซ้ำได้ หากมีการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับรูปแบบ ลักษณะการกระทำผิดและสถานการณ์

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงมีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้เกี่ยวกับความผิดของเด็กและเยาวชนเป็นอย่างยิ่ง เพราะความผิดของเด็กและเยาวชนมักเป็นความผิดที่ไม่รุนแรง เป็นความผิดที่เกิดจากวัยคะนอง ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรืออาจเป็นพฤติกรรมลอกเลียนแบบส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นความผิดครั้งแรก ดังนั้น สังคมและชุมชนควรจะให้โอกาสเพราะเชื่อว่าเด็กและเยาวชนจะสามารถกลับตัวกลับใจและประพฤติตนให้เป็นคนดีของสังคมได้ง่ายกว่าผู้ใหญ่ ปัญหาเด็กและเยาวชนอาจมีน้อยลงกว่าเดิม ไม่ว่าจะเป็นการลดอัตราการเกิดอาชญากรรม การยับยั้งอาชญากรรม ตลอดจนการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนได้อย่างเหมาะสมและทั่วถึง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่สามารถใช้ควบคู่กับกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักโดยนำมาใช้กับความผิดบางประเภท เพราะเป็นแนวสันติวิธีและการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน

การประชุมกลุ่มเยาวชนเชิงสมานฉันท์ที่ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางนำมาทดลองใช้มีลักษณะคล้ายกับการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนนำมาใช้ เพราะจะมีครอบครัวและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วย โดยมีศาลเยาวชนและครอบครัวบางศาลได้นำการประชุมดังกล่าวมาใช้แล้ว เช่น ศาลจังหวัดนนทบุรีแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว สำหรับวิธีการและขั้นตอนของการประชุมกลุ่มเยาวชนเชิงสมานฉันท์นั้น ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางได้ออกระเบียบเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ ซึ่งตามระเบียบดังกล่าวกำหนดว่า หลังจากที่มีการประชุมกลุ่มเยาวชนเชิงสมานฉันท์เสร็จสิ้นแล้ว ผู้อำนวยการประชุมจะต้องทำแบบเสนอแผนการเยียวยา ซึ่งมีรายละเอียดของแนว

ทางปฏิบัติ พร้อมทั้งระยะเวลาที่ต้องใช้ในการดำเนินการตามแผนและผู้รับผิดชอบดำเนินการตามแผนต่อองค์คณะผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน ในการเสนอแผนดังกล่าวผู้อำนวยการประชุมต้องเสนอให้มีการวางเงื่อนไขการคุ้มครองความประพฤติ มีกำหนดเวลาไม่น้อยกว่าระยะเวลาการดำเนินการตามแผน และให้จำเลยมารายงานตัวต่อผู้พิพากษาสมทบ เมื่อองค์คณะผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนพิจารณาและเห็นชอบด้วยกับแผนการเยียวยาแก้ไขที่ผู้อำนวยการประชุมได้เสนอ อาจจดยางานกระบวนการพิจารณาเลื่อนการพิพากษาออกไปอีก โดยให้มีการปฏิบัติตามแผนการเยียวยาแก้ไขก่อนพิพากษา หรือมีคำพิพากษาไปโดยพิพากษาบังคับให้จำเลยปฏิบัติตามแผนการเยียวยาแก้ไขแล้วแต่เห็นสมควร ในกรณีที่เลื่อนการพิพากษาไปโดยให้มีการปฏิบัติตามแผนการเยียวยาแก้ไขก่อนนั้น ถ้าปรากฏว่าจำเลยปฏิบัติตามแผนการเยียวยาครบถ้วนและกลับตัวเป็นคนดีแล้ว ถ้าคำพิพากษานั้นจะพิพากษาให้รอการลงโทษหรือรอการกำหนดโทษหรือให้มีการคุ้มครองประพฤติด้วยหรือไม่ก็ได้ ถ้าเห็นสมควรผู้พิพากษาองค์คณะอาจใช้ดุลพินิจให้นำระยะเวลาที่จำเลยปฏิบัติตามแผนการเยียวยา มาหักออกจากระยะเวลาที่จะให้มีการรอการลงโทษ รอการกำหนดโทษหรือการคุ้มครองประพฤติดีได้ ทั้งนี้ โดยอาศัยอำนาจตาม พ.ร.บ.จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ มาตรา 95 แต่ในทางปฏิบัติผู้พิพากษาไม่ค่อยใช้บทบัญญัติมาตราดังกล่าว

แนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการประชุมกลุ่มเยียวยาเชิงสมานฉันท์และกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ ปัจจุบันศาลเยาวชนและครอบครัวยังไม่มีเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการประชุมกลุ่มเยียวยาเชิงสมานฉันท์โดยตรงเหมือนเช่นศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาล โดยยังต้องอาศัยผู้พิพากษาสมทบเป็นหลัก ดังนั้น ควรต้องมีการปรับโครงสร้างของศาลเยาวชนและครอบครัวให้มีฝ่ายหรือส่วนงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยตรง พร้อมกับกำหนดอัตรากำลังให้ด้วย และยังไม่มีความหมายออกมารองรับการประชุมกลุ่มเยียวยาเชิงสมานฉันท์ให้ชัดเจนในทำนองเป็นมาตรการพิเศษเพื่อเยียวยาและบำบัดฟื้นฟู นอกจากนี้ สำนักงานศาลยุติธรรมยังไม่ได้กำหนดเป็นนโยบายให้ศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วประเทศนำการประชุมกลุ่มเยียวยาเชิงสมานฉันท์มาใช้เต็มรูปแบบเหมือนอย่างการพิจารณาคดีต่อเนื่อง อีกทั้งยังไม่มีหลักสูตรการอบรมบุคลากรเพื่อปฏิบัติงานสำหรับการประชุมกลุ่มเยียวยาเชิงสมานฉันท์ เช่น ผู้อำนวยการประชุมและผู้ประสานงานคดี และยังขาดการประเมินผลกับการเก็บสถิติผลการประชุม

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ได้แก่ ผู้ที่มีส่วนดำเนินการเกี่ยวกับการประชุมกลุ่มเยียวยาเชิงสมานฉันท์ของศาลเยาวชนและครอบครัว คือ ผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบ ส่วนเจ้าหน้าที่ของรัฐ คือ นักสังคมสงเคราะห์หรือนักจิตวิทยา พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน และประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนที่เคยเข้าร่วมประชุมกลุ่มเยียวยาสมานฉันท์ของศาลเยาวชนและ

ครอบครัว คือ ที่ปรึกษากฎหมาย ผู้กระทำผิด ผู้ปกครองผู้กระทำผิด ผู้เสียหาย ผู้ปกครองผู้เสียหาย และอาสาสมัครเครือข่ายชุมชนหรือตัวแทนชุมชน วิเคราะห์ผลการศึกษาโดยใช้สถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษารูปสภาระสำคัญสำหรับทัศนคติของผู้ที่เกี่ยวข้อง และผู้มีส่วนร่วมในการประชุมได้ว่า ส่วนใหญ่เห็นว่า การประชุมกลุ่มเฝ้าระวังเชิงสมานฉันท์มีประโยชน์และเป็นผลดีต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ผู้เสียหาย ครอบครัว ชุมชน และกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน

การแจ้งข้อมูลในการประชุมกลุ่มเฝ้าระวังเชิงสมานฉันท์ในแต่ละครั้ง แก่ผู้เข้าร่วมประชุม เช่น พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน ที่ปรึกษากฎหมาย นักสังคมสงเคราะห์หรือนักจิตวิทยา อาสาสมัครเครือข่ายชุมชนหรือตัวแทนชุมชน ผู้กระทำผิด ผู้ปกครองผู้กระทำผิด ผู้เสียหาย และผู้ปกครองผู้เสียหาย ให้ทราบล่วงหน้าเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมสามารถเตรียมความพร้อมก่อนการประชุม และให้การดำเนินการประชุมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะของผู้ศึกษา

1. ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางควรแจ้งข้อมูลในการประชุมกลุ่มเฝ้าระวังเชิงสมานฉันท์ในแต่ละครั้ง แก่ผู้เข้าร่วมประชุม เช่น พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน ที่ปรึกษากฎหมาย นักสังคมสงเคราะห์หรือนักจิตวิทยา อาสาสมัครเครือข่ายชุมชนหรือตัวแทนชุมชน ผู้กระทำผิด ผู้ปกครองผู้กระทำผิด ผู้เสียหาย และผู้ปกครองผู้เสียหาย ให้ทราบล่วงหน้าเพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมสามารถเตรียมความพร้อมก่อนการประชุม เพื่อให้การดำเนินการประชุมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางควรปรับใช้รูปแบบการประชุมกลุ่มเฝ้าระวังเชิงสมานฉันท์ ให้จำนวนผู้เข้าร่วมการประชุมมีความเหมาะสมกับกระบวนการยุติธรรมไทย เช่น ตามปกติอาจไม่จำเป็นต้องเชิญนักสังคมสงเคราะห์หรือนักจิตวิทยา พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน และที่ปรึกษากฎหมายเข้าร่วมประชุมก็ได้ และควรให้ผู้เข้าร่วมการประชุมทุกฝ่ายร่วมมือในการจัดสรรเวลาการประชุมกลุ่มเฝ้าระวังเชิงสมานฉันท์ และการนัดหมายในการเข้าร่วมประชุม

3. ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางควรจัดการอบรมบุคลากรจากหลายวิชาชีพที่มีส่วนร่วมในการประชุมกลุ่มเฝ้าระวังเชิงสมานฉันท์ ให้เกิดความเข้าใจในการประชุม เพื่อเพิ่มจำนวนบุคลากรในการปฏิบัติงานการประชุมกลุ่มเฝ้าระวังเชิงสมานฉันท์มากขึ้น

4. ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางควรประชาสัมพันธ์และแจ้งให้ทราบถึงรูปแบบและผลที่ได้รับจากการดำเนินการประชุมกลุ่มเฝ้าระวังเชิงสมานฉันท์ แก่เด็กและเยาวชนที่กระทำผิด

และครอบครัว ผู้เสียหายและครอบครัว อาสาสมัครเครือข่ายชุมชนหรือตัวแทนชุมชน ก่อนการดำเนินการประชุมกลุ่มเฝ้าระวังเชิงสมานฉันท์ เพื่อให้การดำเนินการประชุมเกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

5. สำนักงานศาลยุติธรรมควรกำหนดนโยบายให้ศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วประเทศนำการประชุมกลุ่มเฝ้าระวังเชิงสมานฉันท์มาใช้ให้เต็มรูปแบบเหมือนอย่างการพิจารณาคดีต่อเนื่อง

6. สำนักงานศาลยุติธรรมควรเสนอกฎหมายเพื่อมารองรับการประชุมกลุ่มเฝ้าระวังเชิงสมานฉันท์เป็นมาตรการพิเศษในการเฝ้าระวังบำบัดฟื้นฟูให้ชัดเจน โดยกำหนดหลักการ ขอบเขต และแนวทางไว้

7. สำนักงานศาลยุติธรรมควรปรับโครงสร้างของศาลเยาวชนและครอบครัวให้มีฝ่ายหรือส่วนงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการประชุมกลุ่มเฝ้าระวังเชิงสมานฉันท์โดยตรง พร้อมกับกำหนดอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ให้ด้วย

8. สำนักงานศาลยุติธรรมควรเสนอขอแก้ไขกฎหมายว่า หากเด็กและเยาวชนได้ผ่านการประชุมกลุ่มเฝ้าระวังเชิงสมานฉันท์ และปฏิบัติตามแผนการเฝ้าระวังครบถ้วนเรียบร้อยแล้ว ก็ให้ระงับคดีและยกเลิกความผิดเด็ก โดยไม่ต้องพิพากษาคดี อันเป็นการหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรม เพื่อมิให้เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดมีประวัติติดตัว

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

1. ควรทำการศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินการประชุมกลุ่มเฝ้าระวังเชิงสมานฉันท์

2. ควรทำการศึกษา ติดตามและประเมินผล หลังจากเข้าร่วมประชุมกลุ่มเฝ้าระวังเชิงสมานฉันท์

3. ควรทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการดำเนินการประชุมกลุ่มเฝ้าระวังเชิงสมานฉันท์

4. ควรทำการศึกษาความเป็นไปได้ของการดำเนินการประชุมกลุ่มเฝ้าระวังเชิงสมานฉันท์ในคดีครอบครัว